

Zwierzęta w gospodarstwie agroturystycznym jako element zwiększający atrakcyjność oferty

Ewa Kuźnicka, Konrad Michałowski, Marek Balcerak, Agnieszka Boruta

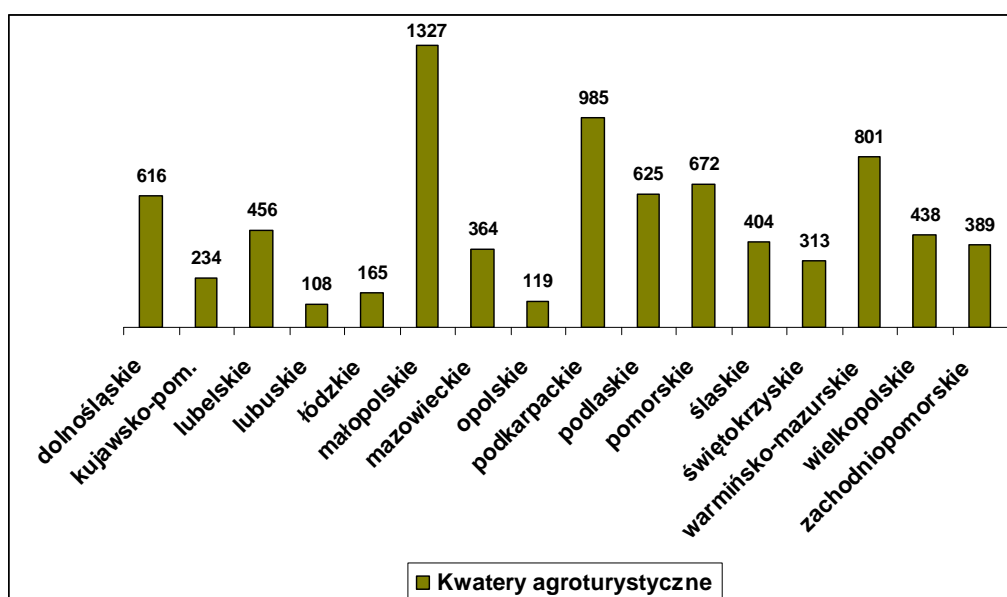
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, ul. Ciszewskiego 8, 02-786 Warszawa

We współczesnej polityce rozwoju wsi i rolnictwa na pierwszy plan wysuwana jest wielofunkcyjność. Rolnictwo wielofunkcyjne to takie, które oprócz przychodów z podstawowej działalności rolniczej uzyskuje dodatkowe dochody poprzez wprowadzanie funkcji, opartych na zasobach gospodarstwa rolnego. Idea ta może być realizowana poprzez wprowadzenie usług turystycznych, takich jak: noclegi, sprzedaż bezpośrednia własnych produktów, krótkie pobyty związane z żywieniem w oparciu o produkty z gospodarstwa, czy uczestnictwo w pokazach i warsztatach (MRiRW, 2015). Najczęściej spotykaną formą turystyki na terenach wiejskich jest agroturystyka. Przed gospodarstwami prowadzącymi działalność turystyczną stają jednak nowe wyzwania, gdyż goście ocze-

kują coraz wyższego standardu usług oraz atrakcyjnej oferty, zapewniającej ciekawe spędzenie czasu.

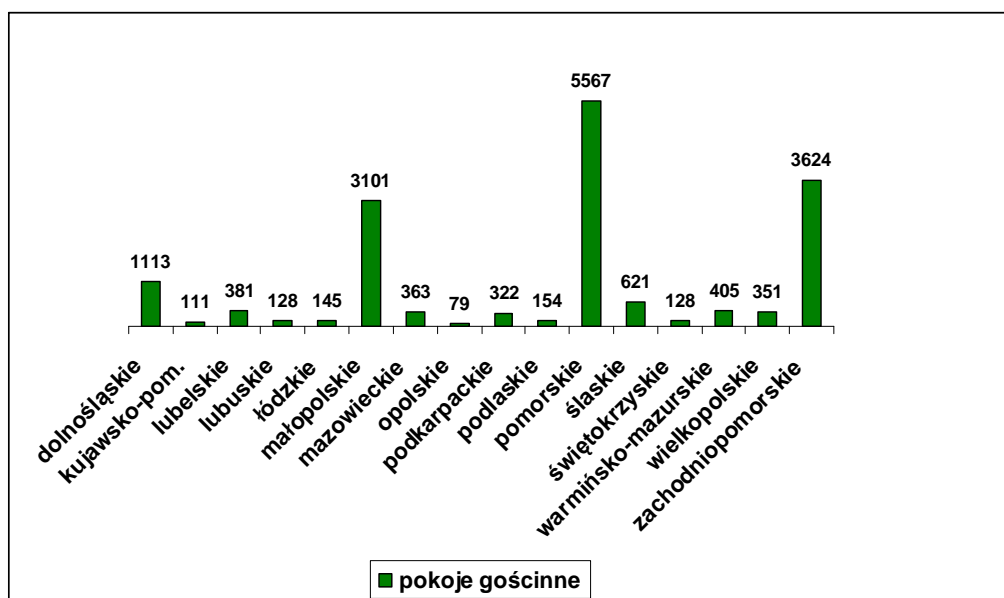
Turystyka na obszarach wiejskich w Polsce

Gospodarstwa agroturystyczne występują na terenie całego kraju, w tym na obszarach nie będących typowymi regionami turystycznymi. Prawie 40% funkcjonujących gospodarstw agroturystycznych w Polsce znajduje się w województwach: małopolskim, podkarpackim i warmińsko-mazurskim. Najmniej kwater agroturystycznych znajduje się w województwach: łódzkim, opolskim i lubuskim (GUS, 2014). Liczbę kwater agroturystycznych i pokoi gościnnych na terenach wiejskich w poszczególnych województwach przedstawiają wykresy 1 i 2.

Wykres 1. Liczba kwater agroturystycznych w poszczególnych województwach (GUS, 2014)

Figure 1. Number of agritourism accommodations by province (GUS, 2014)

Wykres 2. Liczba pokoi gościnnych w poszczególnych województwach (GUS, 2014)

Figure 2. Number of guest rooms by province (GUS, 2014)

Działalność agroturystyczną prowadzi ponad 8 tysięcy gospodarstw rolnych, w których jest 84,5 tys. miejsc noclegowych. W 2014 r. z noclegów w pokojach gościnnych i kwaterach agroturystycznych skorzystało 612,5 tys. turystów. Wśród nich 7% stanowili goście zagraniczni, głównie z Niemiec i Wielkiej Brytanii (MRiRW, 2015). Oferta agroturystyczna jest bardzo szeroka, można wybrać kwaterę u rolnika, samodzielny apartament, wolno stojący dom, czy też pole namiotowe.

Agroturystyka umożliwia integrację dwóch odmiennych sposobów życia – ludności wiejskiej i miejskiej. Jest okazją do spotkań i dzielenia się doświadczeniami, poglądami i tradycją, dlatego stanowi swoistą wymianę kulturową. Odwiedzający goście mają możliwość udziału w pracach polowych, przygotowywaniu produktów lokalnych, tradycyjnych posiłków, a także pielęgnacji zwierząt hodowlanych. Agroturystyka to nie tylko korzyści dla osób wybierających tę formę wypoczynku, ale przede wszystkim dla właścicieli gospodarstw. Uzyskiwanie dochodów z aktywności pozarolniczej zwiększa zamożność ludności wiejskiej. Konieczność rozbudowy infrastruktury sprzyja rozwojowi obszarów wiejskich oraz zwiększa popyt na produkty lokalne (Knecht, 2009). W ostatnich latach przybyło wiele obiektów, oferujących pobyt wczasowi-

czom. Zagrody agroturystyczne najczęściej powstają z przekształcenia już istniejących gospodarstw. Początkowo były one w mniejszym stopniu przystosowane do przyjmowania turystów, ale wraz z rosnącą konkurencją i wymaganiami odwiedzających podnoszony jest ich standard.

W dokonaniu wyboru gospodarstwa agroturystycznego pomocny jest ogólnopolski System oceny jakości „wiejskiej bazy noclegowej”, gwarantujący zgodność oferowanej usługi z poziomem deklarowanym. Ocenę standardu wiejskiej bazy noclegowej umożliwiają „słoneczka”, które są odpowiednikiem dobrze znanych „gwiazdek”, opisujących jakość hoteli (MRiRW, 2015). Przystosowując gospodarstwo do celów turystycznych należy również pamiętać, że o sukcesie decyduje jego atrakcyjność i możliwości aktywnego spędzenia czasu. W ramach systemu klasyfikacyjnego zostały wyodrębnione dwie grupy obiektów: „wypoczynek na wsi” i „wypoczynek u rolnika” (MRiRW, 2015).

Sukces w turystyce wiejskiej w Polsce zależy nie tylko od lokalnych czy regionalnych walorów turystycznych, ale w dużej mierze od przedsiębiorczości i kreatywności usługodawców. Jako jeden z czynników, składających się na sukces gospodarstwa agroturystycznego, można wskazać oryginalny pomysł połączony z rozpoznaniem potrzeb potencjalnych klientów (Barański i in., 2015).

Fot. 1. Konie to jeden z gatunków zwierząt gospodarskich najczęściej spotykanych w gospodarstwach agroturystycznych

Phot. 1. One of the livestock species most frequently kept in agritourism farms are horses

Przykład atrakcyjnej oferty agroturystycznej – szkolenia i zawody z udziałem psów pasterskich

Obecnie istnieje bogata oferta usług, adresowanych do osób chcących spędzić urlop na terenach wiejskich. Z tego względu, aby przyciągnąć turystów do odwiedzenia gospodarstwa, konieczna jest ciekawa, unikalna oferta.

„Pastuszkowo”, jako jedno z nielicznych w Polsce, zajmuje się szkoleniem psów pasterskich. Oferta jest adresowana głównie do osób pasjonujących się psami pasterskimi, ale przyciąga również wielu turystów, którzy odwiedzają gospodarstwo, aby obejrzeć zawody i pokazy pracy psów z owcami. Właścicielami „Pastuszkowa” są młodzi ludzie, którzy pochodzą z miasta, ale pragnienie bycia w bliskości ze środowiskiem naturalnym skłoniło ich do przeprowadzki na wieś. Działalność gospodarstwa rozpoczęła się w 2006 r. i nieprzerwanie trwa aż do dziś. O rozwoju świadczą między innymi organizowane w „Pastuszkowie” zawody pasterskie, konferencje oraz seminaria z udziałem ekspertów

zagranicznych, a także inne imprezy, popularyzujące pracę psów pasterskich. Od początku powstawania gospodarstwa właścicielom przyświecała myśl, żeby zająć się działalnością związaną z psami pasterskimi. Chodziło o stworzenie takich warunków, które pozwalałyby na naukę i swobodne trenowanie psów. Dlatego, po nabyciu posiadłości konieczny był również zakup owiec. Chów owiec zapoczątkowało małe stado, liczące 10 sztuk mieszańców rasy pogórza z czarnogłówką, które po kilku miesiącach powiększono o 20 sztuk w typie wrzosówka. Obecnie w „Pastuszkowie” jest 60 owiec, jednak właściciele planują powiększenie stada do 100 sztuk, gdyż w czasie zawodów, w zależności od typu konkurencji, pies zagania od kilku do kilkudziesięciu owiec. Jednocześnie, według regulaminu, pies nie powinien wykonywać zadań z tymi samymi zwierzętami więcej niż dwa razy. Nie mogą być to owce zbyt ciężkie, a decydującym czynnikiem jest ich przystosowanie do warunków wolnego wypasu. Wymogi te spełniają

rasy lub odmiany lokalne, takie jak owce górskie, wrzosówki, czarnogłówki, owce nizinne i długowłniste. Polecane są również mieszańce ras lokalnych z mięsnymi (Rosiak, 2012). Spotkania z osobami, które na co dzień pracują z psami pasterskimi były dla właścicielki „Pastuszkowa” inspiracją do kupna owczarka szetlandzkiego Blue i rozpoczęcia szkoleń. Owczarek szetlandzki jest psem o niewielkich rozmiarach: ma około 34–39 cm w kłębie i waży 5–10 kg. Wyglądem nieco przypomina owczarka szkockiego collie, ale jest znacznie mniejszy. Jest to rasa psów, które wspaniale sprawdzają się w gospodarstwach agroturystycznych. Z dużą łatwością przystosowują się do otoczenia, zarówno do osób dorosłych, jak i dzieci. Są tolerancyjne również w stosunku do innych zwierząt. Pozbawione agresji, o zrównoważonym charakterze i akceptujący obcych, są idealne dla turystów, przyjeżdżających wraz z całymi rodzinami. Ponadto, uwielbiają zabawę, są bardzo energiczne i towarzyskie, co sprawia, że zyskują sympatię ludzi (Grondkowska i Kuźnicka, 2011).

Przebrnięcie z Blue przez trudy codziennych treningów przyniosło zaskakujące efekty. Był to pierwszy pies tej rasy, który zdał w Polsce test pracy dla psów pasterskich HWT – Herding Working Test. Już podczas pierwszego roku startowania w zawodach przystąpił do Klasy II. Jest jednym z niewielu spośród nie borderów, które osiągnęły mistrzowską III Klasę (Rosiak, 2012). Drugim owczarkiem szetlandzkim jest w „Pastuszkowie” Kali, który już w wieku 6 miesięcy potrafił wyprowadzić, jak i wprowadzić owce do wiaty. Jednak, psem spełniającym idealnie rolę pasterza w tym gospodarstwie jest przede wszystkim border collie o imieniu Roj. To głównie on pomaga w pracy z owcami. Zaskakuje wszystkich swoją techniką outrun, którą opanował do perfekcji. Obiega owce bardzo dalekim i szerokim łukiem, aby ich nie spłoszyć, robi to w sposób niezwykle szybki, precyzyjny, co wzbudza zachwyt, ale i zdumienie wśród oglądających widowisko. Roj ma zrównoważony charakter, jest niezwykle spokojny i opanowany, dlatego i owce są przy nim zrelaksowane. Jako pies techniczny obsługuje zawody pasterskie. Do jego zadań należy przyprowadzenie owiec z koszarów do zagrody i odprowadzenie ich, a także zaganianie rozproszonych zwierząt. Dlatego też, rzadko bierze udział w konkursach. Roj i jego

młodszy brat Skip to pierwsze i jak na razie jedynie w Europie psy, które uzyskały II Klasę (RLF2) AHBA, amerykański odpowiednik FCI, różniący się tym, że próby odbywają się na dużych stadach – około 25 sztuk (Rosiak, 2012). Border collie jest jednym z psów najlepiej przystosowanych do zaganiania owiec (Budek, 2007), ale w gospodarstwie są mile widziane wszystkie rasy psów pasterskich.

Psy są ogromną atrakcją dla ludzi odwiedzających gospodarstwo, a jednocześnie pomagają w pracy. Stanowią ważny element, przyciągający turystów oraz pasjonatów psów użytkowych. Dzięki temu możliwe jest połączenie codziennych obowiązków przy obsłudze „Pastuszkowa” z sezonową aktywnością agroturystyczną czy organizacyjną podczas zawodów. Mimo dużej konkurencji wśród gospodarstw zajmujących się agroturystyką, ta unikalna oferta przyciąga wielu gości, co sprawia, że gospodarstwo ma duże szanse na dalszy rozwój. Właściciele „Pastuszkowa” służą pomocą w trudnej nauce panowania przez psy nad stadem owiec. Jednym z przykładów współpracy może być gospodarstwo „Owczarnia Natolin”.

Właściciele posiadają stado owiec, utrzymywanych w chowie ekstensywnym. Border collie, przebywający w gospodarstwie, nie był w stanie zapanować nad owcami. Skuteczna okazała się pomoc Roja i Skipa, które szybko nauczyły miejscowe psy pracy ze stadem. Obecnie „Owczarnię Natolin” odwiedzają liczni pasterze, aby szkolić swoje psy (<http://owczarnianatolin.pl>).

Rola zwierząt w uatrakcyjnieniu pobytu gości

O sukcesie przedsięwzięcia może również decydować różnorodność gatunkowa i ciekawość, przykuwający uwagę fenotyp utrzymywanej trzody (Nowicka-Posłuszna, 2003; Milewski, 2012). To głównie zwierzęta sprawiają, że z tej formy wypoczynku chętnie korzystają rodziny z dziećmi. Odpoczynek na wsi jest okazją do spotkań ze zwierzętami, których mieszkańcy miast nie widzą na co dzień i mają z nimi niewielki kontakt bezpośredni. Dzięki agroturystyce możliwa jest obserwacja zachowań i zwyczajów zwierząt hodowlanych w ich własnym środowisku, uzyskanie informacji na temat pielęgnacji i wymagań poszczególnych gatunków (Serpell, 1999; Mroczkowski, 2011).

Obecność żywych stworzeń kształtuje

prawidłowe postawy, między innymi uwrażliwia, wycisza, uczy odpowiedzialności (Kuźniewicz i Kuźniewicz, 2007; Patkowska-Sokoła i in., 2010). Dlatego, niezbędne staje się – zwłaszcza w nowoczesnym świecie – dążenie do jak najczęstszego obcowania ze zwierzętami. Zapewnia to równowagę pomiędzy koniecznością życia w mieście a jednocześnie potrzebą bliskości ze środowiskiem naturalnym, co pozytywnie wpływa na sferę psychologiczno-emocjonalną człowieka (Kulisiewicz, 2007; Patkowska-Sokoła i in., 2010).

Turyści, decydujący się na odpoczynek

na wsi, szukają nie tylko ciszy i spokoju, ale również chcą posmakować posiłków, przygotowanych w tradycyjny sposób, ze świeżych produktów (Milewski i in., 2011). Z tego powodu w agroturystyce cenione są gatunki zwierząt, od których można uzyskać produkty do wytwarzania żywności.

Agroturystyka jest szansą na powrót do tradycyjnego rolnictwa, w którym chów zwierząt gospodarskich odbywa się w zgodzie z ich rytmem biologicznym, a także respektowane i zaspokajane są ich potrzeby życiowe. Zwierzęta są utrzymywane w warunkach zbliżonych do naturalnych.

Fot. 2. Psy pasterskie w akcji
Phot. 2. The herding dogs in action

Najczęściej mają wolne wybiegi, dba się o ich dobrą kondycję fizyczną i psychiczną (Mroczkowski i in., 2013). Dzięki świadomości społecznej na temat zagrożeń, jakie niesie ze sobą intensywne korzystanie z dobrodziejstw natury i uwrażliwieniu na temat złego traktowania zwierząt obserwuje się rosnące zainteresowanie ekologią. Coraz więcej ludzi wybiera produkty, których wytwarzanie ma znikomy lub minimalny wpływ na degradację środowiska. Powstają gospodarstwa ekologiczne z hodowlą zwierząt, odbywającą się w ich naturalnym środowisku, co sprzyja uzyskiwaniu produktów lepszej jakości. Rolnictwo ekologiczne polega na wykorzysta-

waniu do produkcji roślinnej i w chowie zwierząt wyłącznie środków naturalnych, dzięki czemu żywność, pochodząca z takiego gospodarstwa jest bezpieczna, zdrowa, o wysokich walorach odżywczych (Kuźnicka i Zajączkowska, 2009). Głównym założeniem tego typu rolnictwa jest dążenie do jak największej samowystarczalności gospodarstwa. Objawia się to osiągnięciem takiej ilości produkcji roślinnej, która całkowicie zaspokoi zapotrzebowania żywieniowe zwierząt hodowlanych, a nawóz pochodzący od przeżuwaczy posłuży z kolei roślinom. Jest to tak zwany zamknięty obieg materii organicznej, co powoduje, że zachowana zostaje

równowaga biologiczna ekosystemu. Prowadzenie produkcji roślinnej i zwierzęcej metodami ekologicznymi przyczynia się do ochrony środowiska (Kilar i Ruda, 2010).

Rozwój turystyki na obszarach wiejskich jest w dużej mierze uzależniony od działań promocyjnych tego typu wypoczynku. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi we współpracy z Polską Organizacją Turystyczną działania, mające na celu kreowanie pozytywnego wi-

zerunku turystyki na obszarach wiejskich, zarówno wśród turystów krajowych, jak i zagranicznych (<http://www.polska.travel/odpoczywajna-wsi/>). Działania te obejmują wdrażanie instrumentów, wspierających tworzenie produktów turystyki wiejskiej, upowszechnienie standardów, wymianę wiedzy i dobrych praktyk z zakresu turystyki wiejskiej oraz poszerzanie świadomości Polaków o możliwości spędzania czasu na terenach wiejskich.

Literatura

- Barański J., Rudolf A., Przybył C., Bednarek-Szczepańska M., Czapiewski K., Mazur M., Pieniążek W. (2015). Turystyka wiejska, w tym agroturystyka, jako element zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich – Raport końcowy.
- Budek E. (2007). Border collie – najlepszy pasterz na świecie. *Prz. Hod.*, 5: 29–33.
- GUS (2014). Agroturystyka w Polsce. Portal informacyjny GUS, ss. 1–6.
- Grondkowska A., Kuźnicka E. (2011). Możliwości wykorzystania psów pasterskich w agroturystyce. *Prz. Hod.*, 6: 28–32.
- Kilar M., Ruda M. (2010). Rola zwierząt w gospodarstwie ekologicznym. *Prz. Hod.*, 6: 26–28.
- Knecht D. (2009). Agroturystyka w Agrobiznesie. C.H. Back, Warszawa, ss. 69–72, 107–110.
- Kulisiewicz B. (2007). Witaj piesku! Dogoterapia we wspomaganie rozwoju dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków, ss. 9–16.
- Kuźnicka E., Zajączkowska K. (2009). Tradycyjne wyroby regionalne z mleka owczego i koziego, jako element dziedzictwa kulturowego wsi, ochrona ich nazw, promocja produktów oraz wsparcie producentów. *Prz. Hod.*, 11: 18–21.
- Kuźniewicz J., Kuźniewicz G. (2007). Psy wykorzystywane w leczeniu ludzi – psi terapeuci. *Prz. Hod.*, 4: 30–32.
- Milewski S. (2012). Owce świętego Jakuba na Warmii. *Prz. Hod.*, 1: 32–33.
- Milewski S., Zalewska B., Ząbek K. (2011). Prozdrowotne cechy mięsa jagniąt skuddów i kamienieckich. *Prz. Hod.*, 4: 23–24.
- MRiRW (2015). Podstawowe informacje na temat turystyki wiejskiej. Biuletyn wydany przez Biuro Prasowe.
- Mroczkowski S. (2011). Ginące owce. *Prz. Hod.*, 1: 1–3.
- Mroczkowski S., Frieske A., Sitkowska B. (2013). Refleksje nad stosunkiem człowieka do zwierząt gospodarskich. *Prz. Hod.*, 1: 1–2.
- Nowicka-Posłuszna A. (2003). Własny zwierzynek. *Top Agrar Polska*, 3: 192–194.
- Patkowska-Sokoła B., Zygałlik K., Jankowska D. (2010). Koty mogą leczyć. *Prz. Hod.*, 1: 32–33.
- Rosiak A. (2012). Strona internetowa gospodarstwa agroturystycznego „Pastuszkowo” (www.pastuszkowo.pl).
- Serpell J. (1999). W towarzystwie zwierząt. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, ss. 102–113. <http://www.polska.travel/odpoczywajnawsi/>

ANIMALS ON THE FARM AS AN ELEMENT INCREASING THE ATTRACTIVENESS OF THE OFFER

Summary

The most common form of tourism in the rural areas is agritourism. In Poland more than 8000 farms have conducted agritourism activity. Among the visitors to the rural areas, almost 7% were foreign guests, mainly from Germany and the UK. However, farmers managing tourist activities are facing new challenges. The visitors demand higher service and accommodation standards as well as diversified activities. One of the examples of an attractive tourist offer is the training and competitions with the herding dogs. Also a large variety of animal species on the farm may attract the attention of tourists. The support of the Ministry of Agriculture and Rural Development and the Polish Tourist Organization may contribute to promoting rural tourism among Polish and foreign guests.

Fot. w art. E. Kuźnicka